

วิธีการประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พระยาอุปกิตศิลปสาร อธิบายถึงเสียงในภาษาไทยว่ามี ๓ ประเภทคือ "เสียงแท้ เสียงแปร เสียงดนตรี และอักษรสำหรับแทนเสียงแท้คือ สระ แทนเสียงแปรคือพยัญชนะ แทนเสียงดนตรีคือวรรณยุกต์"^๑ ในการออกเสียงคำหรือพยางค์นั้นจะต้องมีเสียงทั้งสาม เสียงนี้ประสมกันจึงจะออกเสียงเป็นคำหรือพยางค์ได้ แต่ในกรณีเขียนนั้นการประสมอักษรเข้าเป็นคำหรือพยางค์อาจปรากฏรูปอักษรที่แทนเสียงทั้ง ๓ ประเภท นั้นประกอบกันเช่น เพ่นพ่าน ห้ามว้าง หรืออาจปรากฏเพียงรูปพยัญชนะ ขาดรูปสระ ขาดรูปวรรณยุกต์เช่น พบ พร หรือปรากฏแต่เพียงรูปพยัญชนะ รูปสระ ขาดรูปวรรณยุกต์เช่น ขา ปี ก็สามารถอ่านออกเสียงคำหรือพยางค์นั้นได้ และเสียงที่ปรากฏก็จะมีส่วนประกอบของเสียงทั้งสามประเภทครบถ้วน

การพิจารณาวิธีการประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพื่อเทียบกับปัจจุบันจึงอาจพิจารณารูปพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ที่ประกอบกันเข้าเป็นคำหรือพยางค์ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านใด และมีความคล้ายกันในด้านใดดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในการศึกษาวิธีการประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น จะพิจารณาจากรูปคำ และเสียงในคำสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพื่อพิจารณาว่ามีการใช้รูปอักษรทั้ง ๔ ประเภทนั้น แตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบเทียบกับรูปคำและเสียงในคำที่มีความหมายเดียวกันที่ปรากฏในปัจจุบัน สำหรับเสียงในคำสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น เป็นเสียงที่สันนิษฐานด้วยการใช้เสียงปัจจุบันเป็นเกณฑ์ ด้วยเหตุที่ว่ารูปอักษรในสมัยปัจจุบันเป็นรูปอักษรที่สืบทอดมาจากสมัยรัตนโกสินทร์ต่อ ๆ กันมา และเสียงที่ใช้ในสมัยปัจจุบันเป็นเสียงของภาษาเดียวกันที่รูปอักษรเหล่านั้นใช้แทน จึงน่าจะเป็นเสียงที่สืบทอดมาจากสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วย

^๑พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย. (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๑๑), หน้า ๑-๒.

การประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีลักษณะ เช่น เกี่ยวกับการประสมอักษรสมัยพระเจ้าลือไท คือประสมพยัญชนะ สระ เครื่องหมายแทนสระ และวรรณยุกต์ เข้าตามตำแหน่งที่จะทำให้เกิด เป็นพยางค์หนึ่ง ๆ รูปสระนั้นอาจอยู่ข้างบนหรือข้างล่าง ข้างหน้าหรือข้างหลังพยัญชนะต้นก็ได้ตามตำแหน่งของรูปสระนั้น ๆ เครื่องหมายแทนสระนั้นจะมีตำแหน่งอยู่บนพยัญชนะต้น ส่วนวรรณยุกต์จะมีตำแหน่งอยู่บนพยัญชนะต้นหรือบนสระอีกที่หนึ่งในกรณีที่สระนั้นอยู่บนพยัญชนะ

การเสนอรายละเอียดวิธีการประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น จะแยกพิจารณา รูปอักษรทั้ง ๔ ประเภทตามลำดับคือ พยัญชนะ สระ เครื่องหมายแทนสระ และวรรณยุกต์ สำหรับตัวเลขซึ่งเป็นรูปอักษรชนิดหนึ่งนั้น แม้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประสมอักษรเข้าเป็นคำ แต่เนื่องจาก เป็นรูปอักษรที่มีการใช้แทนเสียงในคำ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันไปบ้าง จึงขอเสนอรายละเอียดไว้ในบทนี้ด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การใช้พยัญชนะ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รูปพยัญชนะทั้ง ๔๔ รูป ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด (ดูรายการคำในภาคผนวก) ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะสะกดได้ ๓๘ รูป รูปพยัญชนะที่ไม่ทำหน้าที่พยัญชนะสะกดมี ๑๐ รูปคือ ค ฌ ช จ ผ ฝ ฟ ท อ ย

รูปพยัญชนะที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นและพยัญชนะสะกดนั้น อาจปรากฏในรูปพยัญชนะเดี่ยวหรือคู่ก็ได้ สำหรับรูปพยัญชนะคู่ นั้นอาจเรียกว่าเป็น "อักษรประสม"^๑ อักษรประสมที่ทำหน้าที่พยัญชนะต้นจะมี ๒ ลักษณะคือ อักษรควบ และอักษรนำ

เมื่อพิจารณาจากการใช้พยัญชนะนั้นพบว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น รูปพยัญชนะทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นและพยัญชนะสะกดได้ เช่นเดียวกับปัจจุบัน ลักษณะที่แตกต่างจากปัจจุบันคือ การเลือกรูปพยัญชนะในการสะกดการันต์ต่างกันคือ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเลือกรูปพยัญชนะรูปหนึ่ง ปัจจุบันจะเลือกรูปพยัญชนะอีกรูปหนึ่ง ลักษณะ เช่นนี้ เห็นได้ทั้งในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะสะกด และรูปพยัญชนะที่แตกต่างกันนั้น อาจแสดงเสียงพยัญชนะที่เหมือนกันหรือแสดงเสียงพยัญชนะที่แตกต่างกันก็ได้ ดังนี้

^๑ ก่ำชัย ทองหล่อ, หลักภาษาไทย, หน้า ๔๗.

ก. พยัญชนะต้น๑. ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกัน ในตำแหน่งพยัญชนะต้นที่แสดงถึง เสียงพยัญชนะต้นที่เหมือนกัน มีดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ช ค ข	ช
ช ช ค	ค
ค	ข
จ ร	จ
ช	ฉ
ฉ	ช
ทร	ช
บ	บุ
มิ	ค
มิ	ค
ฉ	ม
จ	ต
น	ณ
ต	ท
ท	ช
ท	ถ
ณ, ทน	น
ภ พ	ผ
ภ ผ	พ
ฝ	ฟ
พ ผ	ภ

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
หม	ม
ญ, อญ	ย
ฤ, ทร	ร
หล ฟ ภ	ล
ฉ ช ซ	ศ
ศ ช ซ ศร	ส
ญ	ทญ
น	ทน
ม	พม
อญ	ทย
ล	หล
ฤ ทร	ทร
ล	พ
ษ ญ	อย

ตัวอย่าง

“ขอ - ขอ
 “.....ขอพระราชนัดตั้งให้ เป็นอาษา ทก เหล่า.....”

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)
 ฆ่าศึก - ฆ่าศึก

“.....อันกรุงศรีอยุธยา กับกรุงอังวะ ก็เป็นบริบทปัจจามิตรฆ่าศึก ได้ทำการยุทธ
 สงครามกันมาช้านาน

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๐)

เทิด - เถิด

"....และกระษัตริย์ทั้งปวงเหล่านั้น แต่ก่อนก็อยู่ในอำนาจซึ่ง
เราต่อ ๆ สืบมา ให้ล้าลึกเทิด....." กับ } แห่งเจ้านายของ
ชา

(๒๐๐ / จ.ศ. ๑๒๐๒)

ภอ - พอ

".....ภอเจ้าฟ้าเมืองน่านล่องลงมา หลอองทูลีพระบาท แจ้งว่าเจ้าสามเณรได้พระ
บรมธาตุเปนมะหัทศจรย....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๐)

หมั่นคง - มั่นคง

".....ให้พญาองค์ศรีธรรมราชว่ากล่าวตักเตือน เร่งรัดแก่กรมการเจ้าพนักงานให้
เร่งทำและตักแต่ง แปลงขึ้นไว้ให้ตั้งจันทน์หน้าหมั่นคงจงทุกหน้าที่ยพนักงาน....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

ลกุก - ระลึก

".....อยู่ประมาณ ^{๑๑}) ปี ฝนตกทั่วทุกทิศไล่ของไว้ ๆ ชา ๆ ลกุกขึ้นได้จึงเปิด
_{๑๒}) หีบของ....."

(๒๒ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

ปราฎหนา - ปรารณา

".....ท่านจะได้มีน้ำใจปราฎหนาจะทำรายทางสำหรับมิตโมตรี อันได้จำเริญเนิน
นารมาแล้วคังมีไคฤา....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

ปหลัด - ปลัด

".....สารตรา ท่านเจ้าพญาจักรีฯ โหมาแก่หลวงยกกระบัตรผู้ว่าทิวหลวงปหลัดกรม
การเมืองประจิม....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๒๐๐)

คำหรัส - คำรัส

".....ทรงพรกรุณาคำหรัสให้จดหมายกรแสพรบรมราชโองการปฏิญาณยกพรนามพร
รัตนไตรยสรนาคม....."

(๓ / จ.ศ. ๑๒๑๓)

ฤษยา - ฤษยา

".....ยาให้กอบไปด้วยความฤษยาความโกรธความจองเวรด้วยโทษต่าง ๆ
....."

(๑๕ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

บัญญัติ - บัญญัติ

".....ซึ่งต้องกำชับบอกกล่าวราษฎรลูกค้าฝ่าย ^{จีน} _{อังกฤษ}) ให้รู้ทั่วกันต่างคนต่างจะ
ได้ทำตามบัญญัติอย่าให้ล่วงเกิน กำหนดข้อหนังสือสัญญา....."

(๕ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

๒. ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกัน ในตำแหน่งพยัญชนะต้น ที่แสดงถึงเสียงพยัญชนะต้นที่แตก
ต่างกัน มีดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ช ค ต ตร	ก, กร
ก	กา, ข,
ส	จ
ด	ค
ก กร ท	ค, ตร
ช ฉ พล	ท
บ ปร	ป, อ
ว	พ
ล	ร

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ล	ร
พ	ว
ฉ	ส
ผ	ปร

ตัวอย่าง

ชี่, คี - คี่

".....ขนานอุตะมะ ตามข้าพเจ้าว่ากองทัพกรุงฯ ยกขึ้นมาชี่ทาง....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๔๕)

".....บัดนี้สัญญากันตกลงกันว่าให้ขุนนางนายค่าน ๕ เมือง ทำบาณุม พนกจดหมายไว้ให้แม่ว่าเดือน ๑ ได้ให้บ้ายสำหรับลาไปสุฉบบัย....."

(๔ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

กระลาการ - ตุลาการ

".....แล เห็นว่าคำถามอ้ายผู้ร้ายลืออยู่แก่กระลาการจะ เชื่อมสอนอ้ายผู้ร้าย....."

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

กุมแห่ง - ช่มแห่ง

".....แล้ว ไพรบาลพล เมืองนับถือพรอิ่งแก้วมากสังระ เส้นวาเพราะพรอิ่งแก้วญว
งิงหาโคกุม เทงย่ำไไม....."

(๕ / จ.ศ. ๑๑๔๑)

เพลา - เวลา

".....เพลา เอนจุดปร ที่ปแล้วว่าคาถาอาราณา....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๗๗)

กะกร้อ - ตะกร้อ

".....อึ่งกิกษุในแวนแคว้น เมืองสิงขัณฐะนั้นจได้ร้อร่าทำเพลงเหล้นหมากจุก สะกา
แปดเก้าล่าตัดสูบุรี ทีกะกร้อนุ่งผ้าลอยชายโจงกระเบน เหนบวังเกี่ยวตอไก่ แลหัดมวยปล้ำเหล้น
กระป๋ตีตระบองหยอกสีกาหามีได้....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๗๗)

สิบเบต - สิบเอ็ด

".....ไททานพญาณ์ค้อรจัดลิ่ง เข้ามาแต่ในเดือนสิบ เดือนสิบเบตบัจจ้อดัก....."

(๑๐ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

บรบั๊ก - พรบั๊ก

".....อันกรุงศรีอยุธยาถักกับกรุงอังวะ ก็เปนมบรบั๊กบัจจามีตรฆ่าศึกได้ทำการยุทธ -
สงครามกันมาช้านาน....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๐)

ปรปฏิบัติ - ปักปฏิบัติ

".....พญานครภักได้ปรปฏิบัติถวายอาหารของขบฉันทน์แก่พรสงฆทุกวัน เป็นนิจมิได้ขาด..."

(๒๓ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

ข. พยัญชนะสะกด

๑. ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกันในแต่ละตำแหน่งพยัญชนะสะกดที่แสดงถึงเสียงพยัญชนะท้ายที่

เหมือนกัน พบในพยัญชนะสะกดแม่ กก กค กข และ กน ดังนี้

พยัญชนะสะกด แม่กก

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ก ข ค	ก, กดี
ก กข กขี ข ชี	ข
ก กขี	กขี, ค

พยัญชนะสะกด แม่กน

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ณ น ร ล	ณ
น ร ล	ณ ณท์
ณ ณ ร ล ลย์ พ	น
ณ น ร รข	ร รณ
น ร พ	ล
ล	นตฺ พ

ตัวอย่าง

ศุก สุข์ สุข - สุข

".....ให้สัตว์ทั้งปวงอยู่เย็นเป็นศุก....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๖๕)

".....จะ เป็นคน เชนใจไว้สมบัติปราศจากความสุข์ ก็เพราะมิได้รักษาศีล มิได้กระทำทาน....."

(๓๒ ก / จ.ศ. ๑๑๙๔)

"...แต่ให้พระวิชิต รักษาปลัดว่าราชการตัดสินกิจสุข์ของราษฎร..."

(๓ / จ.ศ. ๑๑๙๔)

เสฏ เสต เสต เสต เสท เสศ เสศ เสศ - เศษ

"...เราเป็นกระษัตริย์อายุครบได้ถึง ๖๐ ปี เสฏ เป็นบุญมากอยู่แล้ว...."

(๖ / จ.ศ. ๑๑๘๓)

".....ครั้น ณ วันเดือนสามแรมสิค้ำเพลาเข้าสี่โมงเศตเทียนวังเศตสินพระ
ชน....."

(๑๓ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

".....คั้นโนล่ำกำบั้นประมารล่ำละ ๓๐๐ เศต....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๐๖)

".....ครั้นเพลาบ่ายประมารสองโมงเสด แพช่างสำนักนออกจ่ากท่า....."

(๑๘ / จ.ศ. ๑๑๙๖)

".....เปนก่าบั้นสามล่ำศดจ้งันทุกขางโต เต็งหักสืบเสท....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

".....ฯ ข้า ฯ ต้องพันทนาจำจองอยู่ ๓ ปี เศศ....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๖๔)

".....เมื่อเวลาตีประมาดสองยามเสศ แลเกิดแผ่นดินไหวที่เมืองเวียงจัน....."

(๕ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

".....แล้วเหลือเศศพระกับปาลิกะเสวตรสูตรไว้พอผูกผ้าโยงสดัปกรณ์....."

(๓๙ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

รับกวณ รับกวร รับการ รัพการ - รับกวน

".....ไทอังกฤษไม่ยักกองทัพไปเบียดเบียนรับกวร ณ เมืองเปหระ อังกฤษไม่ให้เมืองสลาห่องมารับกวณเมืองเปหระ ไทก็ไม่ไปรับกวรเมืองสลาห่อง....."

(๑๕ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

".....ตาไซ รัพการบานเมืองจับญคนอิกก็ไทบอกไปเมืองอังวะ...."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๐๖)

คุณย์วิทยทรัพย์ากร

".....กรุงพระมหานครหรือพุทธยากับพม่าก็ เปนข้าศึกกันมาช้านานแล้ว....."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๑๕ / ๑๑๔๑)

".....อนึ่งหลวงสรวิชิตจงรักภักดีสั่งชื่อหมายอยู่เปนข้าไตลองทูลมาชานารแล้ว

....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

คำที่มีการใช้พยัญชนะสะกด ในลักษณะนี้มีรายละเอียด ในภาคผนวก ข.

๒. ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกัน ในตำแหน่งพยัญชนะสะกดที่แสดงถึง เสียงพยัญชนะท้ายที่
แตกต่างกัน มีดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
บ	ต
ก	ง
ม	ง
น	ง
ง	ญ

การใช้พยัญชนะสะกดต่างกันที่แสดงถึง เสียงพยัญชนะท้ายที่แตกต่างกัน เช่นนี้ พบในคำ
เพียง ๔ คำ คือ เขบต๊าน เพี้ยกพลำ สมเควระห์ บันคับ และ บังซา
ตัวอย่าง

เพี้ยกพลำ - เพี้ยกพลำ

".....แลข้างหนึ่งค้อยมีเงินทอง เหนือความตัว เพี้ยกพลำพิรุจจะแพ้แก่ข้างหนึ่ง
....."

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

บังซา - บังซา

"....ไทศรีวันกริมการผุใหญ่ผุน้อย ณ เมืองไทรยั้งบังคับบังซาเจ้าพญาคอร..."

(๑๐ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

การเลือกใช้รูปพยัญชนะแตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากมีเกณฑ์ที่ใช้ในการเขียน
ต่างกัน ดังจะได้กล่าวอย่างละเอียดในบทที่ ๖ ต่อไป

การใช้สระ

รูปสระที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์นั้นจะปรากฏร่วมกับพยัญชนะ เพื่อทำหน้าที่แทน
เสียงสระต่าง ๆ เมื่อสังเกตการใช้สระสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบว่ามีการใช้รูปสระ เช่น
เดียวกับปัจจุบันและตำแหน่งของรูปสระนั้น ปรากฏได้รอบพยัญชนะ เช่นเดียวกับในสมัยปัจจุบัน
นี้ ความแตกต่างของการใช้รูปสระเท่าที่พบมี ๔ ลักษณะ ดังนี้

ก. รูปสระบางรูปในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจะปรากฏรูปพยัญชนะกำกับอยู่ด้วย รูปพยัญชนะที่ปรากฏร่วมกับรูปสระ เหล่านั้นจะเป็นรูปพยัญชนะที่มีลักษณะของเสียงและตำแหน่งที่เกิดของเสียงใกล้เคียงกับเสียงสระเหล่านั้น สระที่มีพยัญชนะเพียงอยู่ด้วยนั้นเท่าที่พบมี ๓ ลักษณะดังนี้

๑. รูปสระ (ิ) (ึ) ในคำพยางค์เปิดจะมีรูปพยัญชนะ (ย) กำกับ ส่วนมากพบในคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๐) เช่น

บายูชีย บายูชีย - บ่ายูชี, บัณชี

".....เจ้าพนักงานลงไปตรวจในลำ ^{สลุป} _{กำนัน} } ทำบายูชียเปิดระหว่างสิ่งของสิ้นค้ามี
มากน้อยเท่าใด....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

ประเพณีย ประเพณีย - ประเพณิ

".....อนึ่ง หน้บพระราชประเพณียแตกอรหัวเมือง ^{ครช} } ฝ่ายเหนือ ขึ้นแก่สมุหนายก
....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

นอกจากนี้พบคำว่า ที่ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏใช้รูปสระ (ิ) (ึ) (ึ) และอาจมีรูปพยัญชนะ (ว) (อ) เคียงอยู่ด้วยเขียนเป็น ทิว ทือ ทิว ทือ ทือ ทือ ทือ ปัจจุบันคำนี้ใช้รูปสระ (ึ) เพียงรูปเดียวและไม่มีรูปพยัญชนะ (ว) (อ) เคียงอยู่ด้วย เช่น

".....แล้ว ฯ ข้า ฯ ประมารดูโดยใจของ ฯ ข้า ฯ ทิวโคลิบบสรวรชวามมาทิวพร
อึ่งแก้วคิดการ เหนจค้อมกองทัพรุง....."

(๕ / จ.ศ. ๑๑๘๑)

".....ซึ่งกรมการ เมืองฉคอรไหหัวเมืองนายทิวออกก้าวส่กษจับโคดัวอวยสุรราย....
ก็ชอบด้วยราชการอยู่แล้ว....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

".....ก็เพราะพญาอภัยนุราชชัคสันไม่มีทิวจท้วมาหากัน....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

".....ขอพระราชทานให้เป็นเจ้าพญารัตนาคิณีตัวที่๑สมณะนายก....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

๒. รูปสระ (-ำ) ซึ่งแทนเสียงสระอะ /a/ และมีเสียง / ๓ / เป็นเสียงพยัญชนะท้ายนั้น ในคำบางคำพบว่าจะมีรูปพยัญชนะ (ม) กำกับสระ (-ำ) นั้นอีกทีหนึ่งด้วย (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๐) เช่น

กำมล้าง - กำล้าง

".....ถ้าเห็นภิกษุพวกสมกำมล้างของผู้ใดโดยองค์อาทมาตแล้วทานก็ให้จัดบำรุ่งตั้งแต่งเป็นขุนหมื่นนายกองนายหมวด....."

(๑๕ / จ.ศ. ๑๑๓๓)

บำรุ่ง - บำรุง

".....ปรการนึ่งสังให้บำรุ่งพระสังฆเถนเนนผู้เล่าเรียนฝ่ายคัมภีระ วิปัสณาพระจิ่งทุกวัดวาอาราม....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

๓. รูปสระ (ใ-) (ใ-) ในคำพยางค์เปิดมีรูปพยัญชนะ (ย) กำกับ พบลักษณะนี้ทั้งในคำขียมและคำไทย เท่าที่พบรูปสระ (ใ-) มีพยัญชนะ (ย) กำกับ. รูปสระ (ใ-) มีรูปพยัญชนะ (ย) กำกับ. (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๐) เช่น

ใโย - ใย

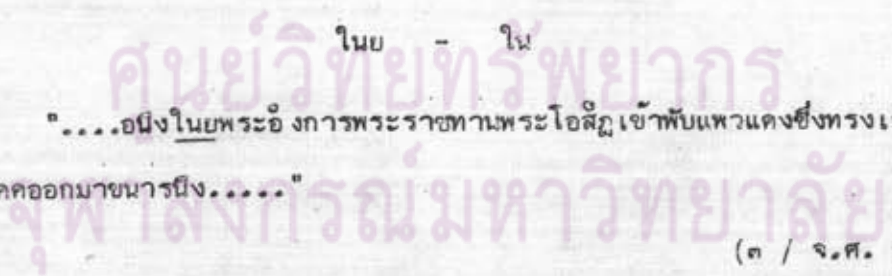
".....อนึ่งใโยพระอังกการพระราชทานพระโอสถเข้าทับแคงซึ่งทรงเสวยชอบพระโรคคอกมาขนารนึ่ง....."

(๓ / จ.ศ. ๑๑๔๐)

ใโย - ใย

".....คางไทยจใโยยูกสาวพ้อม้าจจับกุมเอาใโย....."

(๒๓ / จ.ศ. ๑๒๐๒)

ไตรปิฎก - ไตรปิฎก

".....ได้ล้างพระไตรปิฎกถวายพระภิกษุอาคันตุกะ....."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

รูปสระเหล่านี้ ปัจจุบันจะเขียนรูปสระโดยไม่มีรูปพยัญชนะ เหล่านี้เรียกว่า

ข. รูปสระ (อ) ในคำพยางค์ปิดที่มีตัว (ร) เป็นตัวสะกดแทนเสียง / ท /
ซึ่งในปัจจุบันลครูปสระคงไว้แต่พยัญชนะต้นกับพยัญชนะสะกด เช่น พร จร กร ในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้นจะปรากฏรูปตัว (อ) แสดงเสียงสระกำกับไว้ด้วย (ดูรายการคำในภาคผนวก ก
หน้า ๑๔๓) เช่น

นคร - นคร

".....การไมตรีทั้ง ๒ พรนครก็จะโคปรากัญญา ๆ ประเทศทั้งปวง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

บวร - บวร

".....จักอนุบำรุงรักษาพระบวรพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนาการรุ่งเรืองไป....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

ค. การใช้รูปวิสรรชนีย์กำกับท้ายพยางค์ ซึ่งมีรูปสระเสียงสั้นรูปอื่นกำกับอยู่แล้ว
ลักษณะเช่นนี้ปรากฏตั้งแต่สมัยพระยาสิทธิโธแล้ว^๑ และลักษณะที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกัน (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๐) เช่น
เช่น

พละ - พลุ

".....เพ็ญยง ๒๐ บอก พละ ๔๐ บอก....."

(๒๔ / จ.ศ. ๑๑๗๒)

ตำริะ - ตำริ

".....ในยล่องทรงพระตำริะ เหนวามาณะกระษัตริ ด้วยเคืองพญาเสนาภูเบศ

^๑Nantana Danvivathana, "The Thai Writing System", p. ๒๔

มากอยู่....."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

บันจะ - บรรจ

".....เข้ากันทั้งพระมหาเจดีย์ใหญ่ พระมหาธาตุเบนผู้สืบท้าพระองค์ บันจะพระ
บรมธาตุสิ้น....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๔๑)

เมื่อพิจารณาเสียงสระในพยางค์เหล่านี้พบว่า เป็นเสียงสระเดี่ยวสั้น ลักษณะการใช้รูป
วิสรรชนีย์ (ะ) กำกับท้ายพยางค์เช่นนี้ ดร.นันทนา คำนวีวัฒน์ สันนิษฐานว่า "หน้าที่ของ
(-ะ) ในที่นี้คือแทนพยัญชนะเส้นเสียงกัก / ? / ซึ่งเกิดตามหลังเสียงสระสั้นในพยางค์เน้นใน
ภาษาไทย"

ปัจจุบันไม่ปรากฏการใช้ (-ะ) กำกับท้ายพยางค์ที่เป็นเสียงสระเดี่ยวสั้นมีเสียงพยัญ-
ชนะท้ายเป็นเส้นเสียงกัก ดร.กาญจนา นาคสกุล กล่าวว่า "ในภาษาไทยเสียงกักที่เกิดที่เส้น
เสียงนี้จะปรากฏเป็นเสียงสะกด เฉพาะในคำที่มีสระเดี่ยวสั้นคือ เกิดได้แต่เฉพาะตามหลังสระ
เดี่ยวสั้น เท่านั้น และในการเขียนจะไม่มีอักษรเขียนแทนโดยตรงแต่จะแบ่งอยู่ในรูปสระ เสียงสั้น
โดยทั่ว ๆ ไป"^๒

๖. การใช้รูปสระหลายรูปเพื่อแทนเสียงสระเพียงเสียงเดียวในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น มีรายละเอียดดังนี้

๑. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (ิ) (ึ) ในพยางค์ซึ่งปัจจุบันออกเสียง
ตรงกับเสียงสระ / i / และใช้รูปสระ (ึ) เพียงรูปเดียว. (ดูรายการคำในภาคผนวก ก.
หน้า ๑๔๑) เช่น

^๑Nantana Danvivathana, "The Thai Writing System", p. ๖๙.

^๒กาญจนา นาคสกุล, ระบบเสียงภาษาไทย (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพ, ๒๕๒๔) หน้า ๔๔.

คิด คิด คิข คีต กิต คิข - คิด

".....คิดดูมฤตมเดือนอำมาจากเมืองญวน เดือนนี้ถึงมลากา เดือนนี้ปลายเดือน เดือนสามข้างขึ้น เบนลมสำเภา....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๖๖)

พร
เห็น
คุณ } ".....ถ้าอำมาใจไม่ช้อกรงเมืองคำอำมาญรว่าจะได้คีตกระทำราชการฉลอง
ต่อไป....."

(๖ / จ.ศ. ๑๒๐๘)

สินค้า สินค้า สินค้า สินค้า - สินค้า

".....ถ้าเมืองไหนไม่มีสินค้าพระยาผู้ครองเมือง ก็บอกว่ายสลบ กำปั่นจะมาค้าขาย ไม่มีสินค้า....."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

".....ถ้ากำปั่นลูกค้าชาตินิกราลำไต้ ๆ จำหน่ายสินค้าแลบันทุกสินค้า การทั้งปาง เสงแล้วเจ้าพนักงานจ้ให้เป็กล่องไปโดยคล่องสะดวก....."

(๔๔ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

๒. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (") (") ในพยางค์ ซึ่งปัจจุบันออกเสียงตรงกับเสียงสระ / iː / และใช้รูปสระ (") เพียงรูปเดียว (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๑) เช่น

คุณย์ จิตย ทรัพย์ากร
มิ มิ - มิ

".....ซึ่งความตายความฉิบหายจบังเกิดมีแก่กรุงรัตนบุรีระยังวะนั้นไม่ฤาจึงหลงประ-
พฤติการผิด ไม่เห็นโทษทั้งนี้....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....ให้ท่านพญาณ์คอรมิหนังสือไปถึงจีนล้อง ๆ จะยอมให้จีนล้องว่าราคาเข้าไป ให้ขาด....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

จีน จีน - จีน

".....ราษฎรแลลูกค้ำวานิชทั้งปวงก็มีใจชื่นชมยินดีรักใคร่ แห่งพระมะหาคระษัตร
เมืองจีนว่าทรงทศพิธราชธรรม....."

(๒๐๐ / จ.ศ. ๑๒๐๒)

".....แลโรงที่ไว้สิ่งของแลโรง ^{ทหาร} _{ชี่พาย} } นั้นจะ เป็นของอังกฤษปลูกสร้างไว้ก็ดี
เรือนเก่าชำรุดซ่อมแซมขึ้นใหม่ก็ดี จะมอบให้แก่ขุนนางจีนให้สิ้น,....."

(๕ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

๓. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (") (") (") (") ในพยางค์ซึ่ง
ปัจจุบันออกเสียงตรงกับเสียงสระ / น / และใช้รูปสระ (") เพียงรูปเดียว (ดูรายการคำ
ในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๑) เช่น

จีน จีน จีน จีน ชื่น ชื่น - ชื่น

"..... แดง ^{ทวาร} _{เพี้ย} } คุ่มคั่นแลช่างจีนไปปรับครวญครั้ง ๗ เมืองเวียงจีนเมืองละ
๑๖๐ คั่น....."

(๑๐ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

"..... เจ้าพญาอินเดชาจีนมาเถิงจัดแจงไทแยกย้ายกันขึ้นแค ^๕ } วันทั่วไ নয়จู่
หัว....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๔๓)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

".....หมิ่นแมนโทหมิ่นจร เจนชลาลามบอกว่าจีนยังไม่ เต็มทั่วเข้าไปยังไม่ได้....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

".....ทรงพรภูษาลายพื้นแดงฉลองพระองค์ครองจีนมาบนพรอินั่งเสดจจีนนั่งบนต้นไม้
มะ เตื่อ....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

ตริกตรอง ตริกกรอง ตริกตรอง ตริกตรอง ตริกตรอง - ตริกตรอง

"..... เรื่องความพนมเป็นกับพิศของมัน ได้ให้กินโบดั่งชำระได้เอากฎหมายมาตริก-

ครองดูบันคาขุนนางมาพร้อมกัน ว่าถูกต้องอยู่แล้ว....."

(๗ / จ.ศ. ๑๑๗๗)

".....และ ฯ ข้า ฯ เข้าใจว่าท่านผู้เกษมมีราชกิจกังวลสิ่งใดโดยจุจเคิ้มเคิ้มหล่มไป ไม่นั่นครึกรองจึงเกษมราชการออกไปไม่เท่าเสมอกัน....."

(๑๓ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

นอกจากนี้พบคำว่า ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (ิ), (ึ), (ึ), (ึ), (ึ) เขียนเป็นทั้ง ถึง ถึง ถึง ถึง ถึง ปัจจุบันคำ ถึงมีใช้รูปสระ (ึ) เพียงรูปเดียว

๔. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (ึ) (ึ) (ึ) ในพยางค์ ซึ่งปัจจุบันออกเสียงตรงกับเสียงสระ / ึ : / และใช้รูปสระ (ึ) เพียงรูปเดียว (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๒) เช่น

ชื่อ ชื่อ ชื่อ ชื่อ - ชื่อ

".....โหล้งต้นตราณีโหล้งหลวงมีชื่อผู้ร่วร่วมาเอาทองตราณีอานประกาศ....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

".....ถึงเจ้าพญาไทรล่บับนี้โหล้งหลวงออกเกาะสกัดจับหวั่นตุลาแขกมีชื่อด้วย....."

(๑๐ / จ.ศ. ๑๑๘๐)

".....จึงให้อ้ายผู้ร้ายซึ่งฉัดหน้าไปจับอ้ายผู้ร้ายมีชื่อต้องคำบลต้องรูประพันซึ่งให้การไว้อู่ในคำถามทั้งนี้มาพิจารณา....."

(กฏ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

สมุดข่อย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือ หนังสือ หนังสือ - หนังสือ

"..... ฯ ข้า ฯ หลวงยกัรบัตเมืองวิเชียรทำหนังสือทานบิไลโวกัรบการเจ้าคุณ....."

(๔๗ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

".....ค้นไขห้อมีหนังสือไปแจ้งห้อม ๆ รุ แล้วก็มีความยินดีเป็นอันมาก....."

(๓๔ / จ.ศ. ๑๒๑๖)

".....ได้ส่งหนังสือเข้าไปยังท่านอคะมหาเสนาธิบดีผู้ใหญ่....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๔๗)

จากหลักฐานการปรากฏรูปสระหลายรูปเพื่อแทนเสียงสระเพียงเสียงเดียวเหล่านี้พบว่าจะมีรูปสระ (๐) เป็นสระที่ร่วมกันอยู่ในเสียงสระเหล่านั้น อาจสันนิษฐานได้ว่าสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่เห็นความแตกต่างของเครื่องหมายที่อยู่บนรูปสระ (๐) นั้น เครื่องหมายที่พบบนรูป (๐) มี ๓ รูป คือเครื่องหมายเส้นทอง (-) หันหนุ (๐) และนฤคพิศ (๐) ซึ่งรูปเครื่องหมายทั้งสามรูปนี้ ปัจจุบันจะปรากฏบนรูปสระ (๐) เพื่อแสดงรูปสระและเสียงสระที่แน่นอนลงไปคือ เสียงสระ / i / ใช้รูป (๐) เสียงสระ / i:/ ใช้รูป (๐) เสียงสระ / ๓ / ใช้รูป (๐) เสียงสระ / ๓:/ ใช้รูป (๐)

นอกจากนี้เมื่อรูปสระ (๐) (๐) (๐) ประกอบกันเข้ากับรูปสระ (-) และพยัญชนะบางตัวเป็นรูปสระ (๐) แทนเสียง / ia / รูป (๐) แทนเสียง / ia / และรูป (๐) แทนเสียง / ๘ / นั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก็มีการใช้รูปสระหลายรูปเพื่อแทนเสียงสระเพียงเสียงเดียวเช่นกัน ดังนี้

๔. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (๐) (๐) ในพยางค์ซึ่งปัจจุบันออกเสียงตรงกับเสียงสระ / ia / และใช้รูปสระ (๐) เพียงรูปเดียว (ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๒) เช่น

เลีย ลีย - ลีย

".....ผู้โดยโค เป็นขุนนางเพราะเลียสินปล้ก็ตั้งจุ่มเทงเบียดเบือนไทรบานท้อเมือง....."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๑๗ / จ.ศ. ๑๒๑๐)

".....ให้
เจ้าเมือง } เอาเงินหลวงณหัวเมืองนั้นตกแดงช่อมแปลงเลียให้ตี
กรรมการ }
อย่าให้ชำรุดอยู่ได้....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๖๑)

เรียน เรียน - เรียน

".....ขอไฉนำขึ้นกราบเรียนแต่ ๗๗ ๗ ลูกขุนณ้ชาล้าไทรร้าง....."

(๒๔ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....วันเข้าพระวษาได้อวยหุบเหิน เข้าดอกคอกไม้เมียงหมากแก่พระภิกษุสงฆ์
เรียนวิปคณาจารย์คันทะจรผู้บอกเจ้าอธิการเสมอทุก ๆ ปี หนีได้ขาด....."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

๖. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (เอือ) (เอือ) (เอือ) ในพยางค์ซึ่ง
ปัจจุบันออกเสียงตรงกับเสียงสระ / แอ / และใช้รูปสระ (เอือ) เพียงรูปเดียว (ดูรายการ
คำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๒). เช่น

เดือน เดือน เดือน - เดือน

".....ภอครบ ๔ เดือนก็เสดการสังคายนาย....."

(๑๐๔ / จ.ศ. ๑๒๐๓)

".....ณะเดือนทำเดือนหกมิโรงโทตักนิเกศความไชยจุฑม....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

".....เทศการก็ล่วงมาถึงเดือน ๒ ยังหาได้ข่าวราชการไม่....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

เคือคร้อน เคือคร้อน - เคือคร้อน

".....คืบคั้นภานศึคอาณการทำคุม เห่งหลวงขุนหมื่นจ้อราชกรได้ความยากคั้น เคือคร้อน
แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้....."

(๓ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

สังเกตได้ว่ารูปสระ (เอือ) (เอือ) และ (เอือ) ที่ประกอบกับรูปสระ (เอ) และ
พยัญชนะ (ย) (อ) เป็นรูปสระ (เอือ) (เอือ) แทนเสียง / ia / รูปสระ (เอือ)
(เอือ) (เอือ) แทนเสียง / แอ / นั้น พบว่ารูปสระ (เอือ) (เอือ) (เอือ) อาจปรากฏอยู่
บนตัว (ย) (อ) ก็ได้เช่น เสย เอิน

๗. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏรูปสระ (เอือ) (เอือ)(เอือ) ในพยางค์ซึ่งปัจจุบันออก
เสียงตรงกับเสียงสระ / ย , ย : / ที่มีพยัญชนะท้าย และจะใช้รูปสระ (เอือ) เพียงรูปเดียว
(ดูรายการคำในภาคผนวก ก หน้า ๑๔๒) เช่น

เดิม เดิม - เดิม

".....ข้าพระพุทธเจ้าเถาษาอายุได้ ๘๕ ปี ให้การว่า เดิม เมื่อครั้งพระอินทร์สุรามริน
ข้าพเจ้าอยู่กับนายอุ้มข้าพเจ้าฉาบทองในกรุงเก่า....."

(๒๒ / จ.ศ. ๑๑๗๕)

".....ถ้าผู้ใดจะใคร่ภาพุติพิรญาขึ้นมาอยู่เมืองพนม เปนตามฎมล่าเนา เดิมก็ข้อมอบ
ใหอออกฎารตวิเสฎฐประเทหาณีภาชินมา....."

(๔ / จ.ศ. ๑๒๑๐)

เงิน เงิน - เงิน

".....ให้ราษฎรผู้เสีย เงิน ไปสละบดสาบานจำเภาะภักตร
พุทธเจ้า
ธรรมเจ้า"
สงขเจ้า

(กฎ/ จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....แล เงิน หลวงค่างพญาสังขลารับจ่งสติบุกแทนเงินให้ครับ....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

หลักฐานเหล่านี้ล้วนเป็นข้อสนับสนุนได้ว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้เขียนไม่ถือว่า
ความแตกต่างของเครื่องหมายที่อยู่บนรูปสระ (๐) เป็นสิ่งสำคัญนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า
ความแตกต่างกันของเครื่องหมาย (๐) (๐) (๐) (๐) ในคำเหล่านั้นไม่ทำให้เกิดคำ
ที่มีความหมายต่างไปก็ได้

ลักษณะการใช้รูปสระหลายรูปเพื่อแสดงเสียงสระเพียงเสียงเดียวนี้ ในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น พบว่ามีการใช้ในการเขียนคำในภาษาบาลี สันสกฤต และ เขมรด้วย เช่น
เกิด เกษ เกิด เกิด เกษ - เกิด

".....ในวัน เกิด พุทฺ์ใหญ่่นั้น เรือนราษฎรในเมืองนอก เมืองหักพังประมาณห้าสิบหลัง
หกสิบหลัง เรือน....."

(๕ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

".....พญาสังขลายกออกไปรีฬามากถึง ๕๐๐๐ ไปว่ากลาวจัดแจงไม่ได้ราชการ

ก) เสียงสระ / a / ที่มีเสียง / ฅ / เป็นเสียงพยัญชนะท้าย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏรูปสระเป็น (ัน) (ัง) หรือ (รร) และพบว่ามีการเลือกใช้รูปสระที่แทนเสียงนี้แตกต่างจากปัจจุบันดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ัน, ัง	รร
รร,	ัน

ตัวอย่าง

บันนาการ บัรนาการ - บรรณาการ

".....เชิญเครื่องมั่งคั่งราช**บันนาการ**ออกไปจิมกองส้ม เค็จพระ เจ้ากรุงปักกิ่ง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๘๐)

".....ให้จัดแจงแดงคอกไม้ทองเงิน เครื่องราช**บัรนาการ**ลิ่งเข้าไปยทูลเกล้าฯ ถวายปีละ ๒ งวด....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

บรรดการ - บันดล

".....อ่านาทพระบารมีแลอ่านาจเทพยดาจึง**บรรดการ**ให้เจ้าอนุคิดผิดไปต่าง ๆ....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

ทัง - ัน

".....จัดแจงตอกำบันไปณเมืองเทศไทย **ทัง**ม้อร์ตุม....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

ข) เสียงสระ / a / ที่มีเสียง / ฃ / เป็นเสียงพยัญชนะท้ายในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะปรากฏรูปสระเป็น (ำ) (รัม) (ัน) หรือ (รรม) และพบว่ามีการเลือกใช้รูปสระที่แทนเสียงนี้แตกต่างจากปัจจุบัน ดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
-ำ	-ัม
-ำ รัม	รวม

ตัวอย่าง

ลำพันทะมิด - ลัมพันทมิดร

".....ซึ่งใด เป็นลำพันทะมิดรัก ไคร่ยผูกพันกันมาแตกอรชานาร....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

อ่ฉีกำ อฉีกรัม - อฉีกรรวม

".....ครันเจอาลองเิ่งอ่ฉีกำแล้ว เจามีนางผูกพันเสวยราชกินบาน เมือง.."

(๔ / จ.ศ. ๑๒๑๑)

".....พญานครพัตผู้เ้า เป็นบิดาของพญานครใหม่ ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นเจ้า
พญาสุธรรมมนตรีช่วยว่าราชการอยู่ตะ เมืองนครนั้น ป่วยถึงอ่ฉีกรัม...."

(๒๓ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

ก) เสียงสระ / a / ที่มีเสียง / j / เป็นเสียงพยัญชนะท้าย ในสมัยรัตน-
โกสินทร์ตอนต้น จะปรากฏรูปสระเป็น (ำ) (ำ) (ำ-ย) (ำ-ย) หรือ (ำย) และ
พบว่ามีการเลือกใช้รูปสระแทนเสียงนี้แตกต่างกับปัจจุบัน ดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ำ ำ-ย ำ-ย	ำ
ำ ำ-ย ำ-ย	ำ
ำ ำ-ย	ำย
ำ-ย	ำย

ตัวอย่าง

ไท ไทย ไทย - ำให้

".....จึงไปฎเกล้าฯ โทเอาไปยิงลงดู....."

(๑๓๗ / จ.ศ. ๑๒๐๕)

".....ถ้ากับเรือแขกเหินผิตประลาช แลไม่มีหนังสือมาสำหรับเรือเป็นลำคันแล้ว
ก็ไทยจับกุมเอาตัวให้จงได้....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

".....แลให้พญาณะคอรกรมการจัตเจงต้อกำปั่นไปณเมืองเทศไทยทรวมื่อรสมตาม
ทองตราไปฎเกล้าไปฎฎระหมอมออกมา...."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๕)

โท โทย - ภัย

".....เดชะผลแห่งพระราชฤศลจะบังเกิดเป็นกำพวงแก้วกันโทภิธอันตราย..."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๕๑)

".....ก็บังเกิดปิตยีนศึหาโทความกลัวมิได้....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๕๑)

๒. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เลือกใช้รูปสระ รูปหนึ่ง ปัจจุบันจะ เลือกใช้รูปสระอีก
รูปหนึ่ง รูปสระที่แตกต่างกันนั้นแสดงถึงเสียงสระที่ต่างกันมีดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ะ	า
ั	ิ
ุ	ู
เ-ว	-ว
เ	ะ

ตัวอย่าง

กระลาการ - ตุลาคม

".....แลเห็นว่าคำตามอายผู้ร้ายชื่อผู้แก่กระลาการจะ เชื่อมสอนอายผู้ร้าย....."

(กฏ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

ระดู - ฤดู

".....ปีหนึ่ง ๔ ระดู ผนตคบริบูรรมเข้าทำงาน....."

(๘ / จ.ศ. ๑๑๗๑)

บาดูซี - บัดูซี

".....นาย ^{สลบ} _{กำปั้น} } ต้องใช้คนเอาบาดูซีร้ายสิ่งของสินค้า และบาดูซีคนป็นใหญ่

กระสุนหินคำ เข้ามาแจ้งแก่ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรปราการ....."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

๓. คำบางคำสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นใช้รูปสระหกหน้ารูปแทนเสียงสระหกหน้าเสียงในคำเดียวกันนั้น ปัจจุบันรูปคำนั้นใช้รูปสระรูปใดรูปหนึ่งเพียงรูปเดียว เพื่อแสดงเสียงสระในคำนั้นมีดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ปัจจุบัน
ะ	(ะ)
โ-ะ	(โ-ะ)
โ-ะ	.
โ	โ
ะ	-
า	"
ฤ	ะ
ะ	อ

ตัวอย่าง

นาระกา นาฬิกา - นาฬิกา

".....ถ้านายกันกล่าวโทษพระวรวงศ์เธอเป็นความจริง คำนี้ก็นนาระกา ให้นายกัน
ชนะนาระกา....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....เวลาย่ำค่ำแล้วห้ามาตนาดิภา พระบาทบรมนารถบรมพิตร สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวรพระโรคกำเริบกล้า....."

(๓๔ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

ยุกรัตน ยกกระบัตร - ยกกระบัตร

".....ถ้าแลเจ้าเมืองปลัดยุกรัตนยกกระบัตร ท้าวเหล่าเลือกราชพระเสาศพนา....."

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....ฝ่ายพระยาปลัดพระยายกกระบัตรแลพระณรงค์สงครามกรมการจึงคิดอ่านเป็นกลอุบาย....."

(๕ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

การเลือกใช้รูปสระที่แตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากมีเกณฑ์ที่ใช้ในการเขียนต่างกัน ดังจะได้กล่าวอย่างละเอียดในบทที่ ๖ ต่อไป

การใช้เครื่องหมายแทนสระ

การกำหนดเครื่องหมายแทนสระขึ้นใช้ในการเขียนของไทยนั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในระบบการเขียนของไทยวิธีหนึ่ง ด้วยเหตุที่ว่า การเขียนของไทยมีลักษณะบางประการที่ทำให้เกิดความสับสนในการอ่านและตีความได้ เช่น การใช้สระลดรูป และการใช้รูปพยัญชนะ (อ) เพื่อเป็นท่อนให้สระเกาะ ทำให้ไม่ปรากฏรูปสระในคำหลายคำ เช่น เมื่อคำนั้นมีสระลดรูปเช่น ตก นคร ไม่ปรากฏรูปสระ แต่เสียงสระที่ปรากฏในคำเหล่านี้ต่างกันเป็น / ๐ / , / a / และ / ๖ : / ในคำที่มีสระ / ๖ : / ก็ใช้ตัว (อ) ซึ่งเป็นตัวเดียวกับที่พยัญชนะ / ? / เขียนแทนเสียงสระเช่น ขอ ต่อ นอกจากนี้ยังมีคำบางคำที่มีแต่รูปพยัญชนะเช่น คำว่า ฌ บ ด้วยลักษณะเช่นนี้ เมื่อเขียนเรียงคำเข้าประโยคตัวพยัญชนะที่เรียงติดกันไปอาจทำให้เกิดความสับสนในการอ่านได้ เหตุนี้จึงได้กำหนดเครื่องหมายบางรูปขึ้นใช้ในการเขียน เพื่อจะได้อ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามต้องการ เครื่องหมายเหล่านี้จึงเป็นเครื่องหมายที่ช่วยในการอ่าน และในขณะที่เดียวกันก็อาจพิจารณาได้ว่าเป็นเครื่องหมายที่ใช้แทนสระด้วย เครื่องหมายประเภทนี้มี ๔ รูป คือ เครื่องหมาย ผนทอง (ˊ) เครื่องหมาย หินหนู (ˊ) เครื่องหมาย นฤคหิต (ˊ) เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (ˊ) และ เครื่องหมายไม้หันอากาศ (ˊ) ซึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีวิธีการใช้ ดังนี้

ก. เครื่องหมายผันทอง (ิ)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นรูปเครื่องหมาย (ิ) ปรากฏบนพยัญชนะต้นในคำพยางค์
เปิด และเป็นพยางค์เปิดที่ไม่มีรูปสระ พยัญชนะสะกด หรือวรรณยุกต์ คือ

๑. ปรากฏบนพยางค์ที่ปัจจุบันเป็นคำพยางค์เดี่ยว ไม่มีรูปสระ พยัญชนะสะกด วรรณ-
ยุกต์ หรือเครื่องหมายใด ๆ เช่น

เ ิ - ณ

".....เอาตัวเข้ามาใช้ราชการณกรุง....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

๒. ปรากฏบนพยางค์ที่ปัจจุบันใช้เครื่องหมายวิสรรชนีย์ (-ะ) กำกับ เช่น

จ ิ - จะ

".....พญาสั่งขลารับจ้อออกไปว่ากล่าวจัดแจงให้สงบราบคาบเอ้าราชการจ
ได้....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

๓. ปรากฏบนพยางค์ที่ปัจจุบันใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (ี) กำกับ เช่น

ก ี - ก็

".....แล้วกได้คุมกองทัพไปกเรือ ^{วิ} _ไ ถูกไปยี่ฮ้ายหม่าเมืองกลางจีน
เสด็จราชการ....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

จากตัวอย่างที่พบในคำพยางค์เดี่ยว อาจเข้าใจได้ว่าเครื่องหมาย (ิ) นี้เป็นเครื่อง
หมายที่ใช้แยกคำ เนื่องจากไม่มีสัญลักษณ์อื่นใดช่วยบ่งว่าเป็นคำหนึ่งต่างหาก

ในคำสองพยางค์และหลายพยางค์ เครื่องหมาย (ิ) ที่พบในทุกกรณีจะอยู่บนพยัญชนะ
ต้นของพยางค์ซึ่งปัจจุบันจะเป็นพยางค์ที่มีเสียงสระอะ / a / และเขียนด้วยเครื่องหมายวิสรรชนีย์
(-ะ) หรือไม่มีเครื่องหมายวิสรรชนีย์กำกับ เช่น

ก ิ บ อ ก - ก ิ ระ บ อ ก

"....ข้าพเจ้าก็โดยเกณฑ์เอาท้าวเพี้ยตัวเล็กไปอยู่เรียงด้วยรอบสี่สิบสองคน เป็นหลวง
รอกบ่อก บินราชสามสิบกบ่อก...."

(๓๔ / จ.ศ. ๑๑๔๗)

ทะเล - ทะเล

"....แลเมืองไทรโยเป็นเมืองขึ้นขอบขันทเสมห้อมแหลมฝ่ายทะเลวันตึก หาเป็นท้าว
วางพระไทยใดไม...."

(๑๐ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

ล่อง - ละล่อง

"....อนึ่งมั่วรุมปีนไทรท้าวพญาอัครเข้ามาฝาดล่องโงโงจึงได้ลั่นเกล้าฯ ตรึก
ถึงอยู่เมือง ๆ...."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

ตัวนอก - ตะวันออก

"....แล้วท้าวไชยมาคามาหาเจ้าเมืองเมาดำเลิมว่าจะขอคามากองทัพมาฝาด
ตัวนอก...."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๐๖)

รสร่าสาย - ระสร่าสาย

"....พญาส่งขลายก็ออกไปไพร่พลมากถึง ๕๐๐๐ ไปวากลาวจัดแจงกไม่ได้ราชการ
กระทำไหววาคเกิด เนื้อความแซกต่อสูรับพุ่งเอาไชยช่าณะแซกก็มีได้ ไทกองทัพรสร่าสายเสีย
ไพร่พล เป็นอันมาก...."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

อย่างไรก็ตามยังพบว่าเครื่องหมาย (ุ) ที่พบในคำสองพยางค์และหลายพยางค์
บางคำนั้น ปัจจุบันยังคงออกเสียงสระอะ / a / แต่เป็นพยางค์ที่ไม่ประ เครื่องหมายวิสรรชนีย์
(-ะ) ทั้งนี้เพราะปัจจุบันคำเหล่านี้เขียนตามรูปศัพท์เดิมในภาษาเขมร หรือบาลี-สันสกฤต
เช่น

ฉล่อง - ฉล่อง

"....เห็นว่าเจ้าอัครหาจงรักภักดีสวามีภักขืนชวาทหารฉล่องพระ

เดช
คุณ }

ไม่....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

ตลบ - ตลบ

".....อังกฤษคำตลบหลังข้าพเจ้าอังกฤษข้าวยามหนึ่ง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๐๖)

เสมียร - เสมียน

".....ฉบับหนึ่งเสมียรตรากรมท่าเอาไปสั่งให้พระราชโกษารักษาไว้ณท้องพระมาลา
รักษา....."

(๔๘ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

ภาวนา - ภาวนา

".....ให้ชักชวนกันทำบุญให้ท่านเจ้าเรือนเมตตาภาวนา สดับรับฟังพระธรรมเทศนา
รักษาศีลทำเป็นนิจสิน....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

ราชทูต - ราชทูต

".....ขอได้ประกอบญาโหรราชทูตกินครั้งหนึ่งนอรลัไป....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

จากตัวอย่างที่พบทำให้สันนิษฐานได้ว่า เครื่องหมาย (') ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น โดยทั่วไปใช้กำกับพยางค์ที่มีเสียงสระอะ / a / ทั้งที่เป็นเสียงสระอะในพยางค์ที่เน้น (Stress Syllable) เช่น ชำร่ หุ่ และ พยางค์ที่ไม่เน้น (Unstress Syllable) เช่น ฉ่ล่ง เสมียร และจะปรากฏทั้งในคำพยางค์เดี่ยว เช่น จ่ ฉ่ ในพยางค์ต้นของคำสองพยางค์เช่น ก่บอ ก่ ร่ดู ในพยางค์ที่ปรากฏกลางคำในคำหลายพยางค์ เช่น ภาวนา ราชทูต และในพยางค์ท้ายของคำเช่น ชำร่ หุ่

ในขณะที่เดียวกันพบว่าสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีรูปเครื่องหมายวิสรรชนีย์ (-ะ) ใช้ และใช้ทั้งร่วมกับเครื่องหมายฝนทอง และในลักษณะเดียวกันกับในปัจจุบันคือแทนเสียงสระอะ / a / และคำที่ใช้รูปเครื่องหมาย (-ะ) ก็มีลักษณะ เช่น เดียวกับปัจจุบันด้วย

สรุปได้ว่า พยางค์ที่ออกเสียงสระอะ / a / ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้พบว่า
เขียนได้ทั้ง ๔ แบบ คือ

- ก. ใช้เครื่องหมาย (')
- ข. ใช้เครื่องหมาย (-ะ)
- ค. ใช้ทั้งเครื่องหมาย (') และ (-ะ)
- ง. ไม่ใช้ทั้งเครื่องหมาย (') และ (-ะ)

ตัวอย่าง

จ จะ จัะ จ

นายกอง

".....โห

ข้าหลวงผู้กำกับ

พรอมกันจึงปิดฉนวนตราแดงโทแถม ราษฎรจใด

เป็นพยานกันจึงทุกครั้ง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

".....แลข้างหนึ่งค้อยมีเงินทองเหน็บเนื้อความตัวเพี้ยกพล่าพิรุจจะแพ้แก่ข้าง
หนึ่ง....."

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....ถ้าผู้ใดไม่ยกขึ้นมาจะบูตีเมืองโจฎก็ก็ตามใจผู้นั้นสะมัก....."

(๔ / จ.ศ. ๑๒๑๐)

".....พยานครจึงใช้ให้กลับมาบอกพรลึงกาอีกเล่า ชึ่งเสบียงอาหารนั้นอย่าวิตก
เลยจจัดแจงหาให้ เงินแปดบาทที่ติดค้างเขาผู้นั้นก็จใช้ให้แทน....."

(๒๓ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

".....ชื่อโค่นำ จินกร้าบเรอินแต ๗พิณฯ ลูกขุนณะล่าไทหรว้า....."

(๒๔ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....แลได้ถามซิบเขียรนั้นให้มีบายชียอ้ายผู้ร้ายแลคนโทษ ซึ่งต้องจำอยู่ณะถูก
แลโทษซึ่งต้องจ่ายไปเปนหัวสิบข้าง....."

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....ถึงกำหนดฤดูแล้ว ก็ให้เจ้าพญาองค์เรือกเอาเงินส่วยชาอากร สง เข้า ไปเฒ่ากรุงเทพฯนครไทครีบ....."

(๑๑ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

".....ตั้งกระบวนแห่แต่พระมหามณเฑียร เชิญมาสถิตยไว้ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท"

(๘ / จ.ศ. ๑๑๗๑)

ระดู ระดู ระดู ระดู

".....อนึ่งพมาเกณฑ์พหมิน ๑ จยกมาตีเมืองเซียงรายในระดูเกี้ยวเข้าปี .ม.สง สัพทกนิ....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๐๖)

".....ปีนี้ ๔ ระดู ผนคกบริบูรณเข้าก้งาม....."

(๘ / จ.ศ. ๑๑๗๑)

".....ทรงพระราชดำริว่าฉเดือนสิบเดือนสิบ เบคณ เปนตนระดู สิกจโวใจหาโตไม"

(๖ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

".....ถาเห็นว่าจับในเทศการรดูนำนิ ช้างเถินจลิมตายป่วยการจับเสียเปลา ก็ โห่งคโว....."

(๘ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

การเขียนแบบต่าง ๆ นี้ปรากฏในเอกสารฉบับเดียวกัน ทำให้สันนิษฐานได้ว่า พยางค์ที่ออกเสียงสระอะ / a / และเดิมใช้เครื่องหมาย (ˊ) นั้นต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้ เครื่องหมาย (-ะ) ในระยะที่เปลี่ยนจากเครื่องหมาย (ˊ) มาเป็น (-ะ) นั้น อาจมีบางช่วง ที่ใช้ทั้งเครื่องหมาย (ˊ) และ (-ะ) จึงปรากฏคำ จะ ฉะ ระดู ฯลฯ และอาจมีบาง ช่วงที่ตัด (ˊ) ออกโดยไม่ได้ใส่ (-ะ) จึงปรากฏคำ จ ฉ รดู ฯลฯ

จากข้อมูลที่ได้จึงเป็นแนวทางที่ทำให้เรามองเห็นภาพว่ามีการเปลี่ยนแปลงเครื่องหมาย (ˊ) มาเป็นเครื่องหมาย (-ะ) ในช่วงนี้ เพราะในช่วงนี้มีการใช้เครื่องหมาย (ˊ) และ (-ะ) สับสนปนเปกันมาก

ข. เครื่องหมายพื้นหนู (๘)

รูปเครื่องหมาย (๘) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐:/, / ๘:/ และ /๐/ ดังนี้

๑. ปรากฏในพยางค์เปิดที่มีเสียงสระ / ๐:/ พยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐:/ ส่วนใหญ่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ทั้งที่เป็นคำพยางค์เดี่ยวและที่เป็นพยางค์หนึ่งในคำสองหรือหลายพยางค์ จะเขียนด้วยรูปสระ (๐) และมีเครื่องหมาย (๘) กำกับบนตัวพยัญชนะต้น เช่น

ชื่อ - ขอ

".....ถ้าจำเพิ่มหาผิดกันชื่อโหเอาใจโยสยเปนจรดด้วย....."

(๒๓ / จ.ศ. ๑๒๐๒)

รื่อ - รือ

".....จึงไปรื่อไทรสุรเสนาคุมกองทัพ ๓ พัน ยึก ภิมออกไปตั้งรื่อพิงราชการ จัดแจ่งเสี้ยงอาหารอยู่แหม่นานอย....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

ภือ - พือ

".....ด้วยมีรับสั่งพระเจ้านองงยาเชื้อโปรศเกล้าฯ ใ้บอกมาว่าต้องพระราชประสงค์เรือลำนี้ง อยาให้โตอยาให้เล็กแต่ภือสมควญ....."

(๓ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

ตือ - ตือ

".....สิงของทิวเสื่ออยู่ ไคมอบไว้กับจีนเกียจ่านายตือไป....."

(๑๒๔ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

เสนาบือดี - เสนาบดี

".....และจะแต่งร่างคำสัญญานั้น จะได้สั่งให้เจ้าคุณพิจารณาตฤกตรงในทิวประชุม เสนาบือดีใหญ่....."

อย่างไรก็ตามพบว่าพยางค์เปิดที่มีเสียงสระ / ๑ : / ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น บางพยางค์ไม่มีรูปเครื่องหมาย (๒) กำกับการเขียนจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับปัจจุบัน เช่น

ขอ - ขอ

".....ข้าพเจ้าขอถวายพระบรมธาตุพระองค์หนึ่งใส่ในพระอบเงินมีล้านฐานดังตอมน้ำ....."

(๑๔๔ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

พอ - พอ

".....แล้วเหลือเศสพระกับปาลิกะเสวตรสูตรไว้พอผูกผ้าโยงสัดปกรณ์....."

(๓๔ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

๒. ปรากฏในพยางค์เปิดที่มีเสียงสระ / ๕ : / ทั้งที่เป็นคำพยางค์เดี่ยว และที่เป็นพยางค์หนึ่งในคำสองหรือหลายพยางค์ สระนี้จะเขียนด้วยรูปสระ (๑-๐) มีเครื่องหมาย (๒) กำกับบนตัวพยัญชนะต้น เช่น

เชื้อ - เชอร์

".....เห็นว่าจะเป็นที่ชอบแก่ทานผู้ครองเมืองไทย ทั้งผู้ครองในเมืองอังกฤษในข้อนี้เชื้อ เชมสปรุกจะสั่งไสยกั้หามิใด....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

เื้อ - เือ

".....อนึ่งจะต้องพระราชประสงค์ผ้าบางเนื้อดีห้ำหับ แลเนื้อคิบเนื้อกลาง ๒๔๐ หับ จะใช้ในกานไสกั้สนิมเศจพระเจ้าลูกเื้อ เจ้าฟ้าพระองค์น้อย....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

บ้ำเรื้อ - บ้ำเรอ

".....ด้วยมีทองตราพณั้หัวเจ้าทหารโปรฎษินมาถึง ทารพญาบ้ำเรื้อกั้เกนคสัง..."

(๘ / จ.ศ. ๑๑๔๗)

เสมอ - เสมอ

".....ถึงเทศการต้นมเดือมีผลแกศุก ก็ให้เกบผลสังเข้าไปพูลเกล้าฯ ถวายเสมอ

จงทุกปี....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๒๐๐)

อำเภ่อ - อำเภอ

".....จริงมีรับสั่งให้ขุนเสนา นายอำเภ่อวัดทางลิ่งมาแต่โรงภักษ์วะสะส่เด็จ ลงมา
ถึงบ่อโพงเฒ่าทาง ๗๓ เสน....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๙๖)

๓. ปรากฏในพยางค์ปิดที่มีเสียงสระ / ๐ / มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะ
เสียงกัก / k /, / t / เครื่องหมาย (") กำกับบนตัวพยัญชนะต้น พบเพียง ๓ คำ คือ
หัก หัก อ้อยาก ดังนี้

หัก - หัก

".....ข้าพเจ้าบั้นลี้บั๊ดตีมาโคข้างฉวันลูก เคอินหาแรมหักคำไม้แม่ สัพหัก....."

(๓๔ / จ.ศ. ๑๑๙๗)

หัก - หัก

".....ฉวันเคอินฉวันสิบลีคำปีเถาะ เอกหักทอดเรื่อนอรอญ....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๘๑)

อ้อยาก - อ้อยาก

".....ทุกวันนี้คอบค้ำกัซคสันอ้อยากชวดไซลิมตายเสียเป็นอันมาก....."

(๓๔ / จ.ศ. ๑๑๙๗)

ในพยางค์ที่ปัจจุบันมีรูปวรรณยุกต์กำกับ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พยางค์ที่ใช้
เครื่องหมาย (") นั้นจะใช้รูป (") กำกับโดยตัดรูปวรรณยุกต์ทิ้ง เช่น

ช้อ - ช้อ

".....แล้วจะว่าด้วยการช้อการช่ายช้อฉนั้นจึงจะคอยหิดคอยว่าต่อภายหลัง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

ห่อแหลม - ล่อแหลม

".....แลเมืองไทรยเป็น เมืองชินชันท เสม่าห่อแหลมฝ่ายทะเลวันตึกทาเป็นที่วาง
พระไทยโคโม....."

(๑๐ / จ.ศ. ๑๑๔๕)

จากตัวอย่างที่ปรากฏทำให้สันนิษฐานได้ว่า เครื่องหมาย (๒) ในสมัยรัตนโก -
สินทร์ตอนต้นน่าจะแสดงให้เห็นว่าพยางค์ที่มีเครื่องหมาย (๒) กำกับ เป็นพยางค์ที่ใช้ตัว
(อ) เป็นเสียงสระหรือเป็นส่วนของสระ มิใช่เป็นตัวพยัญชนะเช่นในที่อื่น ๆ ส่วนในพยางค์
ที่ไม่มีรูปสระ เครื่องหมาย (๒) ก็น่าจะเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่าได้มีการลดรูปสระ
คำหรือพยางค์นั้นจะต้องอ่านอย่างมีเสียงสระอยู่ด้วย

เครื่องหมาย (๒) นี้ ปรากฏทั้งในคำพยางค์เดี่ยวเช่น รือ เอ้อ ในพยางค์ต้น
ของคำสองพยางค์เช่น ต้อไป ห่อแหลม ในพยางค์ที่ปรากฏกลางคำของคำหลายพยางค์เช่น
เสนาบือดี และในพยางค์ท้ายของคำเช่น อ่าเก้อ บ่าเรือ ทั้งในคำที่มีเสียงวรรณยุกต์สามัญ
เช่น ก้อ เอ้อ บ่าเรือ เสียงเอกเช่น ต้อ คัก อ้ออยาก เสียงโทเช่น ช้อ (ช้อ)
ห่อแหลม และเสียงจัตวาเช่น ช้อ ส่มอ ส่มอ เป็นต้น ส่วนเสียงตรีไม่ปรากฏ

อย่างไรก็ตาม การปรากฏเครื่องหมาย (๒) ในพยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐ / ที่
พบในคำ ทัก อ้ออยาก นั้น ยังพบว่าบางแห่งใช้รูปเครื่องหมายนฤกษิต (๐) กำกับแทน
ด้วย^๑ เนื่องจากเครื่องหมาย (๐) ปรากฏบนพยัญชนะต้นของพยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐ /
และมีพยัญชนะท้ายได้มากเสียงกว่าพยางค์ที่มีเครื่องหมาย (๒) กำกับ^๒ จึงน่าจะสันนิษฐาน
ว่าการใช้เครื่องหมาย (๒) แทนเสียง / ๐ / นั้น เป็นเพียงการเขียนที่หลงเหลือมาจาก
สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งใช้เครื่องหมาย (๒) กับพยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐ /
เป็นส่วนใหญ่ และใช้เครื่องหมาย (๐) ในพยางค์ที่มีเสียง / ๐ / ซึ่งมีพยัญชนะท้ายเป็น
เสียง / ๓ / เท่านั้น^๓

^๑ดูรายละเอียดเรื่องการใช้เครื่องหมายนฤกษิต (๐) หน้า ๔๐.

^๒เรื่องเดียวกัน

^๓Nantana Damvivathana, "The Thai Writing System", p. ๗๗.

การใช้เครื่องหมาย (๐) ได้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และพบว่าวิธีการใช้ลักษณะเดียวคือใช้ในพยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐ / ในคำพยางค์ปิด มีพยัญชนะสะกดเป็นเสียงพยัญชนะกัก / k /, / t /

หลักฐานการใช้เครื่องหมาย (๐) ในคำพยางค์ปิดที่มีเสียงสระ / ๐ / นั้น อาจเป็นเครื่องยืนยันว่าเป็นหลักอักขรวิธีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่สืบทอดมาจากสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ส่วนวิธีการใช้เครื่องหมาย (๐) ในคำพยางค์เปิดที่มีเสียงสระ / ๑: / และสระ / ๕: / สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นวิธีการที่ใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้เอง

ก. เครื่องหมายนฤกษิต (๐)

เครื่องหมาย (๐) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏบนพยัญชนะในคำพยางค์ปิด ซึ่งไม่มีทั้งรูปสระและวรรณยุกต์ แต่มีพยัญชนะท้ายเป็นเสียง / p /, / t /, / k /, / m / / n /, / ʔ / และในทุกกรณีไม่ว่าจะปรากฏในคำพยางค์เดี่ยวหรือสองพยางค์ขึ้นไป เครื่องหมายนี้จะอยู่บนพยัญชนะต้น คำที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ตรงกับคำซึ่งในปัจจุบันมีลักษณะเป็นพยางค์ที่มีเสียงสระ / ๐ / และไม่มีรูปสระ (สระโอ ลครูป) เช่น

คร๐บ - ครบ

".....ตรัสสั่งจำเภาให้เจ้าฉัตรเกนเลก เข้าวารอนทองเจ้าฉัตร หมิได้จัดแจ่งกะเกนเลกให้คร๐บตามเกน....."

ศูนย์วิทยทรัพยากร (๑ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

ย๐ก - ยก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

".....จึงโปรดให้พญาสุรเสนาคุมกองทัพ ๓ พัน ย๐ก เริ่มออกไปตั้งร้อฟังราชการจัดแจ่งเสียบียงอาหารอยู่ณแม่น้ำน้อย....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๘๖)

กร๐ม - กรม

".....ครั้งนี้สมุหพระกระลาโหมมีความชอบ ฝ่ายกร๐มท่าก็มีความชอบ....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

กัญหมาย - กัญหมาย

".....ถ้าพระอวยะการแลพระราชาหนังกัญหมายทโดยขอโดยเคสือบแคลงอยู่
เอาไว้พิจารณาข้ามระว่ากล่าวมิได้ กให้จัดแจงบอกถึงเข้ามาช้อลอกจ่ามลองออกไป....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

ชัตสิ้น - ชัตสน

".....แล้วจ่ายเสปียงอาหารให้แกกรั่มการก่าลาศรีคินงานมิให้ชัตสิ้น....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๗)

ประสัง - ประสงค์

".....บิตานายอุ่หิงวาทังอันถิเห็นประลาด เกลือกจ่เป็นของตองพรราชประสัง
....."

(๒๒ / จ.ศ. ๑๑๗๕)

จากตัวอย่างที่ปรากฏทำให้สันนิษฐานได้ว่า เครื่องหมาย (◯) ในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้นใช้กำกับพยางค์ปิดที่มี เสียงสระโอะ / ๐ / และจะปรากฏทั้งในคำพยางค์เดี่ยว เช่น จัง
ในพยางค์แรกของคำสองพยางค์ เช่น รับกวน ตักลง ในพยางค์ที่ปรากฏกลางคำของคำหลาย
พยางค์ เช่น ประริมลั่น ในพยางค์ท้ายของคำ เช่น ถน่น ซือตริง

นอกจากนี้ในพยางค์ที่ปัจจุบันมีรูปวรรณยุกต์กำกับอยู่ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พยางค์ที่
ใช้เครื่องหมาย (◯) นั้น จะใช้รูป (◯) กำกับโดยศัตรูปวรรณยุกต์ทั้ง เช่น

สัง - สัง

".....ด้วยแดงไหหลวงภักดีสมบัตรคุมขันเงินหมียาคำตุนึงเข้ามาสังนั้นใครรงไวแล้ว
....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

ลัม - ลัม

".....ถ้าเห็นว่าจับในโทษการรณำนิ ช้างเถินจลัมตายป่วยการจับเสียเปลาภิโท
งัดไว้....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๔๓)

ลักษณะเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์เหล่านั้นพบว่า มีทั้งเสียงสามัญ เช่น ลิง
จิ้ง กรังการ เสียงเอก เช่น ลิง ทัก ต่วนตัก เสียงโท เช่น ปลัน เสียงตรี เช่น ยัก
รับกวน และเสียงจัตวา เช่น ผัด ถนิน เป็นต้น

การใช้เครื่องหมายเครื่องหมาย (◌) กำกับพยางค์ที่มีเสียงสระ / ◌ / ได้
ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง และได้สืบทอดมาจนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์-
มหาราช สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพยัญชนะท้ายที่จะเกิดได้กับรูปเครื่องหมาย (◌) มี ๖ เสียง
คือ / p /, / t /, / k /, / m /, / n /, / ʔ / และจะปรากฏตัวพยัญชนะสะกดที่
แทนเสียงพยัญชนะท้ายเหล่านั้นด้วย

จึงอาจแสดงให้เห็นได้ว่าการใช้เครื่องหมาย (◌) ได้ใช้เรื่อยมาตั้งแต่สมัยพ่อขุน
รามคำแหง จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๓

ง. เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (◌)

เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (◌) ปรากฏครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช^{๑)}

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑)} สัมภาษณ์ อังอร สุพันธุ์วิเศษ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๒๖.

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เครื่องหมาย (๕) มีที่ใช้เช่นเดียวกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่การวางรูปเครื่องหมาย (๕) นี้ได้เปลี่ยนมาวางบนพยัญชนะต้นทั้งหมด และมีลักษณะการใช้ ๒ แบบ ดังนี้คือ

๑. แสดงความสัมพันธ์กับเสียงสระ

เครื่องหมาย (๕) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรากฏบนพยัญชนะต้นในคำพยางค์ปิด ซึ่งเป็นพยางค์ที่มีรูปสระ (-) มีพยัญชนะสะกด และไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ พยางค์เหล่านี้ปัจจุบันเขียนอย่างเดียวกัน และเป็นพยางค์ที่ออกเสียงสระเป็นเสียงสั้น / e / เช่น

เก็บ - เก็บ

".....แล้วเราก็จะเก็บเอาพัสดุเงินทองสิ่งของในท้องพระคลัง...ขึ้นมาไว้ในบ้านเมืองเรา....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

เป็น - เป็น

".....ฝ่ายพระยาปลัดพระยกระบัตรแลพระณรงค์สงครามกรมการจึงคิดอ่านเป็นกลอุบาย....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

เหล็ก - เหล็ก

".....แลในยลออก ๆ พระราชทานนำตานชาย ๔ กสอบออกมาให้ท่านพญาด้วงกับบาดเหล็กฝ่าเชิงพร้อมพระราชทานพ้อเมืองเมื่อจะवाद ๓ ไบ....."

(๑๖ / จ.ศ. ๑๑๘๐)

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คำดังกล่าวข้างต้นนี้อาจปรากฏโดยไม่มีรูป (๕) ก็ได้เช่น

เก็บ - เก็บ

".....ถ้าเจ้าของตายก็ให้คืนให้แก่พวกห้อง ให้เจ้าของแลพวกห้องแทนคุณผู้เก็บได้ตามสมควร....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

แทน - แทน

".....อาตมภาพพิจารณาแทนตามปรากฏกะตาแลวาระพระบาสิในพระพุทธ
ศาสนาณะนี้ ก็บัง เกิดปิตินคืหาไทยความกลัวมิได้....."

(๑/จ.ศ.๑๑๔๑)

เคดขาด - เค็ดขาด

".....กะปิตันแเอเลือด เหนว่ากฎหมายที่เมืองจีนนั้นห้ามยาฝิ่นนั้น เคดขาด...."

(๒๐๐/จ.ศ.๑๒๐๒)

เนื่องจากปรากฏว่า คำ ๆ เดียวกันมีทั้งที่ใส่ () และไม่ใส่ () จึง
แสดงว่าสมมติรัตนโกสินทร์ความแตกต่างระหว่างสระเสียงสั้น กับสระเสียงยาว / e /,
/ e: / ไม่ใช่ความแตกต่างที่สำคัญ โดยเฉพาะในคำเหล่านี้ ()

พระยาอนุমানราชชน มีความเห็นว่า

เราจะเห็นหนังสือโบราณ ไม่ใช่ใช้สระชนีย์และไม่ได้คู่กันมากเหมือนทุกวันนี้ จะสังเกตเห็น
ว่า ถ้าคำใดเขาต้องการจะเน้นเสียงจึงจะใส่สระชนีย์ เช่น จะ พระ ถ้าไม่ต้องการ
ให้เน้นเสียงก็ไม่ใช้สระชนีย์ เช่น ตลับ เฉพาะ คำใดที่ออกเสียงสั้น และไม่มีความ
หมายเป็นอย่างอื่น เมื่อออกเสียงยาว ก็ไม่ใส่ " เว้นไว้แต่เมื่อเป็นเสียงสั้นยาวมีความ
หมายต่างกันทั้งสองเสียงจึงจะใส่ไม่ " เช่น เอ็น กับ เอน °

อย่างไรก็ตามได้พบว่าสมมติรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีคำที่เขียนด้วยรูปสระ (-)

และซึ่งสันนิษฐานว่าออกเสียงสระ / e: / ที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตนั้น ไม่ใส่
เครื่องหมายไม่ได้คู่ () เช่น

แทน - แทน

".....ด้วยทรงพรกรุณาตรัส เหนือเกล้า ๆ สั่งว่า มิตรราชขึ้นมาก่อนให้แทน

กองทัพ ลาว } ฝ่ายตะวันออก....."
 เขมร }

(๒/จ.ศ.๑๑๗๒)

°พระยาอนุমানราชชน, นิรุกติศาสตร์, ภาค ๑ (พระนคร : สำนักพิมพ์
คลังวิทยา, ๒๔๑๔), หน้า ๑๘๔.

เทศการ - เทศกาล

".....ได้แต่งให้กองกระเวนไปจับพม่าสามัญถึง
ก็ล่องมาถึงเดือน ๒ ยังหาได้ข่าวราชการไม่"

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๒)

การปรากฏรูปเครื่องหมาย (๕) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังมีอีกลักษณะคือ
ปรากฏร่วมกับรูปสระ (๖) แต่พบในคำเพียงคำเดียวคือ ตุ๊ก เช่น

".....และได้ตามขับเมียรนั้นให้มีบาดูขี้อ้ายผู้ร้ายแลคนโทษ ซึ่งต้องจำอยู่ตุ๊กแล
โทษซึ่งต้องจำไปเป็นทัณฑ์ขาง....."

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

คำ ตุ๊ก นี้ปรากฏรูปคำในราว จ.ศ. ๑๑๔๔ ต่อมาในราว จ.ศ. ๑๑๔๕ ก็ไม่ปรากฏ
รูป (๕) ร่วมกับรูปสระ (๖) อีก และคำที่มีความหมายเดียวกันนี้ก็เขียนว่า ตุก เช่น

".....ให้หมายประกาศไปว่าแต่บัดนี้ผู้ร้ายที่หนีจากทัมกรมพระตำราชและหนีจาก
ตุกกรมพระนครบาล หนีจากโรงศาลที่ชำระความ.....ให้มาละกะโทษตัวต่อกระลาการให้จับ
สิ้น....."

(๗๒ / ค / จ.ศ. ๑๑๔๔)

๒. แสดงความสัมพันธ์กับพยัญชนะสะกด

ลักษณะที่พบในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกลักษณะหนึ่งคือ พบว่าในคำพยางค์ปิด ที่มี
เสียงสระเป็นเสียงสระเอะ / เอ / มีพยัญชนะ จ สะกด และไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับนั้น มีการ
ใช้เครื่องหมาย (๕) กำกับบนพยัญชนะตัวสะกด (จ) ด้วย เท่าที่พบมี ๑ คำ คือ สามเรจ
สามเรจ - สำเร็จ

".....ไทเอาพระบริรักษ์ภูเบศผู้ช่วยราชการเป็นพญาผดศรศรีธรรมราช ออกมาว่า
ราชการรักษาบ้านเมืองสามเรจก็จศุกขทุกของอนาประชาราษฎร์เมืองผดศรสืบไป....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

คำ สามเรจ เป็นคำยืมจากภาษาเขมร ที่พยางค์ท้ายมีเสียงสระสั้น การใช้เครื่องหมาย (๕) กำกับบนตัวอักษรที่สุดของพยางค์เช่นนี้ เป็นการเขียนตามแบบที่ปรากฏมาตั้งแต่

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คำนี้จึงเป็นหลักฐานที่แสดงว่ายังมีการเขียนแบบสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชหลงเหลืออยู่

การใช้เครื่องหมาย (๕) กำกับบนตัวพยัญชนะสะกด (จ) นี้มีลักษณะเหมือนการใช้เครื่องหมาย (๕) ที่กำกับพยัญชนะตัวสะกด (จ) เพื่อแสดงว่าพยัญชนะที่สุดของพยางค์นั้นเป็นตัวสะกด (ดูรายละเอียดประกอบในบทที่ ๕ เครื่องหมายไม้ทัณฑฆาต ข้อ ๒ หน้า ๙๙๖)

การปรากฏเครื่องหมาย (๕) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกลักษณะหนึ่งคือ ใช้เขียนกำกับบนตัวพยัญชนะ (ก) คือคำ กี่ ซึ่งเป็นคำพิเศษที่ไม่มีรูปสระ รูปวรรณยุกต์ รูปพยัญชนะสะกด และเป็นคำซึ่งใช้ตลอดมาจนถึงปัจจุบันเช่น

กี่ - - - - - กี่

".....ฝ่ายลูกค้าอังกฤษก็หาได้เก็บเอาตกร้าน เรือกสวนไร่นามาตีราคาซื้อขายทั่วกันกับเจ้าผู้หังปางไม่

(๕ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

สันนิษฐานได้ว่า เครื่องหมาย (๕) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคงใช้แทนเสียงสระเอาะ / ๖ / และวรรณยุกต์โทในคำว่า กี่ ด้วย และยังพบว่าคำ กี่ นี้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นใช้เครื่องหมาย (๕) กำกับก็มี โดยเขียนเป็น กี่^๕

สรุปได้ว่า เครื่องหมาย (๕) ที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ยังคงมีวิธีการใช้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ๒ ลักษณะคือ ปรากฏร่วมกับเสียงสระ / ๕ / ในพยางค์ที่มีพยัญชนะสะกดเพื่อทำให้เป็นเสียงสั้น และปรากฏบนพยัญชนะต้น (ก) เขียนเป็น กี่ และออกเสียงเป็นสระ / ๖ / และวรรณยุกต์โท ส่วนวิธีการใช้เครื่องหมาย (๕) บนพยัญชนะสะกดนี้เป็นวิธีการใช้ที่สืบทอดมาจากสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ปรากฏเพียงครั้งเดียวในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ อาจแสดงถึงความไม่นิยมวิธี การใช้ในลักษณะนี้ได้ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันก็ไม่ปรากฏการใช้ลักษณะนี้อีก

๑. เครื่องหมายไม้หันอากาศ (๖)

เครื่องหมายไม้หันอากาศ (๖) พบหลักฐานในจารึกไทยครั้งแรกในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑^๑ เครื่องหมายนี้ได้ใช้กันตลอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ

เครื่องหมาย (๖) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นใช้แทนเสียงสระในคำได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. ใช้ร่วมกับตัว (๖) แทนเสียงสระ / uə / มีลักษณะดังนี้

เครื่องหมาย (๖) ที่ปรากฏบนพยัญชนะต้นในพยางค์ที่มีพยัญชนะตัวสะกด (๖) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ปัจจุบันจะตรงกับคำที่มีเสียงสระเป็นเสียง / uə / จึงเข้าใจได้ว่าเครื่องหมาย (๖) ที่ปรากฏในลักษณะนี้ใช้ร่วมกับตัว (๖) เพื่อแทนเสียงสระ / uə / ด้วย เช่น

หั่ว - หั่ว

".....แลสิ่งของหังปวงซึ่งมีในแผ่นดินหั่วขอบเขตแดนพระนคร....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๕)

หั่วเมือง - หั่วเมือง

".....ฝ่ายหั่วเมือง } ปากใต้ขึ้นแก่สมุหพระกระลาโหม....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๕)

๒. แทนเสียงสระ / a / มีลักษณะดังนี้

เครื่องหมาย (๖) ที่ปรากฏในพยางค์ที่มีพยัญชนะสะกดเป็นเสียงอื่นมิใช่เสียง / w/ และ / n / ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ปัจจุบันจะตรงกับคำที่มีเสียงสระเป็นเสียงสระ / a / และมีเสียงพยัญชนะท้ายกำกับ จึงเข้าใจได้ว่าเครื่องหมาย (๖) ที่ปรากฏในลักษณะนี้ใช้แทนเสียงสระ / a / ด้วย เช่น

^๑กรรณิการ์ ชินะโชติ "เครื่องหมายไม้หันอากาศ" ในภาษาพื้นเมือง ที่ระลึกวันคล้ายวันเกิด ศาสตราจารย์บรรจบ พันธุเมธา ๔ (เมษายน ๒๕๒๐) หน้า ๒.

ยัง - ยัง

".....น้ำยังไม่แห้งแล้วก็ต้องค่าน้ำหลายแห่ง....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๖๓)

รับ - รับ

".....ด้วยแดงให้หลวงรักก็ล้มบัตรคุมชั้นเงินทิมยาตาคุณึงเข้ามาสั่งมันให้รับไว้แล้ว....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๘๒)

กำชัย ทองหล่อ เห็นว่า "ไม้หันอากาศคือ วิสรรชนีย์ที่เขียนไว้ข้างบนเพื่อให้เห็นว่าเป็นสระที่มีตัวสะกด แต่ลดออกเสียงอันหนึ่งคงเหลือไว้แต่อันเดียว เพื่อสะดวกแก่การเขียนรูปวรรณยุกต์ไว้ข้างบน"

นอกจากนี้ในคำบาลี-สันสกฤตบางคำที่มีเสียงสระ / a / และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงอื่นไม่ใช่เสียง / w / และ / n / นั้น สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอาจใช้รูปเครื่องหมาย (ะ) กำกับเพื่อแทนเสียงสระ / a / ด้วย แต่คำเหล่านี้ปัจจุบันอาจใช้ (รร) กำกับแทน (ะ) ทั้งนี้แล้วแต่รากศัพท์ของคำนั้น ๆ เช่น

พักพวก - พรรคพวก

".....กำลังสมรู้ร่วมคิดกับพักพวกที่น้อง....."

(๑๘ / จ.ศ. ๑๑๕๑)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

ศัพท์ - สรรพ

".....ให้เกณฑ์กองทัพศัพท์ด้วยเครื่องสาตราวุธเสริมอาหารกระสุนดินดำเตรียมไว้กับเมืองให้พร้อม....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๒)

ในกรณีที่พยางค์มีเสียงสระ / a / และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียง / m / นั้น พบว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการใช้ (ั) กำกับบนตัว (ร) เขียนเป็น (รั) และมีตัวพยัญชนะสะกด (ม) กำกับอยู่ด้วย ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏเฉพาะในคำสันสกฤตเท่านั้น เช่น

ธรม - ธรรม

".....ฝ่ายท่านเจ้าคุณเจ้าพญาพรคลังท่านประกอบถวายโระษีรักหิวชอบธรมจึงมี โดกลัวสิ่งโดย....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

อนิจรม - อนิจกรม

".....พญานครพิศผู้เฒ่าเป็นบิดาของพญานครใหม่ ทรงพรกรณาไปรดให้เป็นเจ้า พญาสุธามนตรีช่วยว่าราชาการอยู่ณะ เมืองนครนั้น ป่วยถึงอนิจรม....."

(๒๓ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

เครื่องหมาย (รั) ที่ปรากฏในลักษณะนี้ อาจเข้าใจได้ว่า เพื่อดำยทอดตัว ร เระมะ ในคำสันสกฤต ปัจจุบัน ร เระมะ จะเปลี่ยนมาเป็น (รร) และออกเสียงสระ / a / หรือ / an / จึงเข้าใจได้ว่าเครื่องหมาย (รั) ที่ปรากฏในที่นี้แสดงเสียงสระ / a / ด้วย.

๓. แทนเสียง / an/ มีลักษณะดังนี้

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในกรณีที่พยางค์มีเสียงสระ / a / มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียง / n / นั้น จะมีการใช้เครื่องหมาย (ั) ใน ๓ ลักษณะ คือ

ก) ใช้เครื่องหมาย (ั) กำกับบนพยัญชนะต้นและปรากฏรูปพยัญชนะสะกด (น)

(ณ) (ญ) หรือ (ล) เพื่อแทนเสียงพยัญชนะท้าย / n / นั้นด้วย เช่น

นั้น - นั้น

".....ครันจะยกไปเป็นกรมอื่นนั้นไม่ได้....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

สันยา - สัญยา

".....ข้อ ๑๐ อังกฤษแลโหลสันยาต่อกัน....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๘๗)

ปัจจุบันยังคงใช้เครื่องหมาย (ะ) กำกับในพยางค์ที่มีเสียงสระ / a / มีเสียงพยัญชนะท้าย / n / เช่นกัน

ในคำบาลี-สันสกฤต และ เขมรบางคำที่มีเสียงสระ / a / มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็น / n / นั้น สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอาจใช้รูปเครื่องหมาย (ะ) แทนเสียงสระ / a / นั้นด้วย ซึ่งปัจจุบันคำเหล่านี้จะเขียนโดยใช้ (รร) กำกับเช่น

บันทม - บรรทม

".....แล้วพระองค์เสด็จมาประทับ**บันทม**กลางวันฉะถ้าทิวาคูหา....."

(๑๔๔ / ๑ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

สุหทัย - สุพรรณ

".....เจ้าพลพระ**สุหทัย**สุรภัทรพระราชสาร เช่นเครื่องมงคลราชบรรณาการ พระราชสารคำทับอักษรจีน ออกมาจับกองสมเด็จพระเจ้าเตาทอง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

ข) ในคำสันสกฤตบางคำใช้เครื่องหมาย (ะ) ปรากฏบนตัว (ร) โดยเขียนเป็น (รั) เพื่อแทนเสียง / an / เช่น

พรัญา - ภรรยา

"... ถ้าผู้ใดจะใคร่ภานูต**พรัญา**ขึ้นมาอยู่เมืองพนม เปนตามภูมิลำเนาเดิม....."

(๔ / จ.ศ. ๑๒๑๐)

คำสันสกฤตที่มี (รั) กำกับในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเช่นนี้ ปัจจุบันจะตรงกับคำที่ใช้ (รร) แทน จึงเข้าใจว่า (รั) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นออกเสียงเป็น / an / ด้วย

ค) คำบาลี-สันสกฤตบางคำใช้เครื่องหมาย (ะ) ร่วมกับ (รร) โดยเขียนเป็น (รัร) เพื่อแทนเสียง / an / เช่น

กรรั - กรรรณ

".....พระบริรักษ์เบศม์มีความชอบสมควรที่ว่จ่ชูปเสียงให้ออกไป
สำเร็จกิจทุกของอนาประชาราษฎรต่างพระ
สำเร็จกิจทุกของอนาประชาราษฎรต่างพระ
สำเร็จกิจทุกของอนาประชาราษฎรต่างพระ

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

บรรณาการ - บรรณาการ

".....ไทจัดแจงแดงตอกไม้ทองเงินเครื่องราช**บรรณาการ**สงเข้าไปยทูลเกล้า ฯ
ถวาย....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

คำบาลี-สันสกฤต ที่มีการใช้เครื่องหมาย (๕) ปรากฏบน (รร) ในสมัยรัตน-
โกสินทร์ตอนต้นนั้น คำเหล่านี้ปัจจุบันจะใช้ (รร) โดยไม่มี (๕) กำกับ จึงเข้าใจว่า
(รร) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นออกเสียงเป็น / an / ด้วย

การใช้วรรณยุกต์

รูปวรรณยุกต์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏอยู่บนพยัญชนะต้น เพื่อแทนระดับเสียง
สูงต่ำในคำนั้น ๆ ลักษณะการใช้วรรณยุกต์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้จะศึกษาเฉพาะรูป
วรรณยุกต์เอก (ˊ) และรูปวรรณยุกต์โท (ˋ) สำหรับรูปวรรณยุกต์ตรี (ˊˊ) และรูป
วรรณยุกต์จัตวา (+) นั้นไม่ได้ศึกษา เพราะความจำกัดของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

รูปวรรณยุกต์เอก (ˊ) และ (ˋ) นั้นจะปรากฏบนพยัญชนะต้นเพื่อแทนระดับเสียง
ในคำนั้น ๆ เช่น

ไม่ - ไม่

".....ไทไม่รู้จักอักษรอเมริกัน ๆ ไม่รู้จักอักษรไท....."

(๔๔ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

ผู้ใด - ผู้ใด

".....ผู้ใดเอาผีมาซื้อขายที่เมืองจีน จะเอาตัวเจ้าของนั้นตัดศีรษะเสียให้สิ้น
ชีวิต....."

(๒๐๐ / จ.ศ. ๑๒๐๒)

รูปวรรณยุกต์ตรี (ˊˊ) ไม่ปรากฏการใช้ในเอกสารที่ใช้ในการวิจัย ส่วนรูป
วรรณยุกต์จัตวา (+) พบการใช้ในคำเพียงคำเดียวคือคำว่า เก่ง ในเอกสารเลขที่ ๑/
จ.ศ. ๑๑๔๔

แต่ถ้าคำนั้นมีรูปสระอยู่บนพยัญชนะต้น รูปวรรณยุกต์จะอยู่บนรูปสระอีกทีหนึ่ง เช่น

ขุนหมื่น - ขุนหมื่น

".....ให้พระหลวงแสนขุนหมื่นฟังบังคับบัญชา รักษาปลัดใหม่นี้...."

(๓ / จ.ศ. ๑๑๔๘)

ครั้งนี้ - ครั้งนี้

".....แลครั้งนี้รู้ว่าพระนครธนบุรีเป็นจุลาจล....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๘)

รูปวรรณยุกต์ (') และ (") ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น พบว่ามีวิธีการใช้ที่แตกต่างกับปัจจุบันดังนี้

ก. รูปวรรณยุกต์เอก (') ปราบฎการใช้ ๒ ลักษณะดังนี้

๑. ใช้รูปวรรณยุกต์เอก (') ในคำซึ่งปัจจุบันไม่ใช้รูปวรรณยุกต์ เช่น

ห้า - หา

"..... ๖ ข้า ๖ และกรรมการห้าโตกะ เกนไชราชาการเบตเสจเหมือนเลข ๖ ข้า ๖ และกรรมการห้ามิได้ย....."

(๗ / จ.ศ. ๑๑๔๘)

น้อ - นอ

".....อนึ่งน้อมาตงาข้าง เป็นสินค้าหลวงสามรับจโตคอบแทนสลุกกำปั่นลูกค้ำนา ๑ ประเทศ....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

๒. ใช้รูปวรรณยุกต์เอก (') ในคำซึ่งปัจจุบันใช้รูปวรรณยุกต์โท (") เช่น

ถ้า - ถ้า

".....ถ้าผู้ใดไมอยากขึ้นมาจะอยู่ที่เมืองโจฎกก็ตาม โจผู้้นั้นสะมัก....."

(๔ / จ.ศ. ๑๒๑๐)

ค้ำม - ช้ำม

".....ที่ได้เรือทะเลค้ำมไปกลางแม่น้ำ เรือล่มจมน้ำตาย เป็นอันมาก....."

(๑๔ / จ.ศ. ๑๑๘๘)

ข. รูปวรรณยุกต์โท (ˋ) ปรากฏการใช้ ๒ ลักษณะดังนี้

๑. ใช้รูปวรรณยุกต์โท (ˋ) ในคำซึ่งปัจจุบันไม่ใช้รูปวรรณยุกต์ เช่น

ตรา - ตรา

".....ถาตักล่งคางผุไตโหดำโนฏตราแดงโหนกผุนี้....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

ไม้ตรี - ไม้ตรี

".....จะไกรตำเนียรทางพระราชไม้ตรีให้สองพระนครเป็นสุวรรณพิตพีเดียวกันนั้นก็
ชอบอยู่แล้ว....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๐)

๒. ใช้รูปวรรณยุกต์โท (ˋ) ในคำซึ่งปัจจุบันใช้รูปวรรณยุกต์เอก (ˊ) เช่น

ไล้ - ไล้

".....อนึ่งให้ตราจ้อเรือ ^{ริบ} ไล้ ในยัตตรานอกยัตตราสำหรับเมืองมีจำหนารูป
มากน้อยเท่าใด....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

เล่า - เล่า

".....ณเมืองเล่าร่มีการผู้ใหญ่ผู้น้อยผู้โดยที่อจะบังคับชนาภิเจ้าราชการ.....
ก็ไม่มี....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๔๐)

นอกจากนี้ยังพบว่าคำบางคำในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่ปรากฏการใช้รูปวรรณยุกต์
ซึ่งคำเหล่านี้ปัจจุบันเป็นคำที่มีรูปวรรณยุกต์กำกับอยู่ด้วยทั้งสิ้น เช่น

อยู่ - อยู่

".....แล้วโหนกเข้าไป แจ้งอยู่ในทองตราคร่ำลาโหมราชเสนานันแล้ว....."

(๑๗ / จ.ศ. ๑๑๗๖)

โท - โท

".....โทยก เจ้าคนคอรอก เสียจาก เจ้าคนคอรศรีธัมราชเอาตัว เข้ามาใช้ราชการ
ณกรุง....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

การไม่ปรากฏรูปารณยุคในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกลักษณะหนึ่งคือ ในกรณีที่ว่าๆ
นั้นมีรูปเครื่องหมายแทนสระกำกับบนพยัญชนะต้น แม้คำนั้น ๆ จะต้องการรูปารณยุค ก็จะไม่
ปรากฏรูปารณยุคนั้น ๆ ด้วย เช่น

สัง - สัง

".....ด้วยแดงให้หลวงภักดีสัมพันธ์คุมขันเงินทิมยาคำคูนึง เข้ามาสังนั้นได้รับไว
แล้ว....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๔๒)

ขอ - ขอ

".....แล้วจะว่าด้วยการซื้อการขายขอนั้นจึงจะคอยศัดคอยว่าต่อภายหลัง....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๒๑๒)

การใช้ตัวเลข

วิธีการใช้ตัวเลขในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมี ๒ วิธี ดังนี้

ก. ใช้แทนคำบอกจำนวน ตัวเลขที่ใช้แทนคำบอกจำนวนนั้นจะมีตำแหน่งหลังคำนาม
และอยู่หน้าคำลักษณะนาม เช่น

".....อันว่าแก้ว ๓ ประการนี้ เป็นอุตมมงคลอันประเสริคในโลก....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๑)

".....ทรงพระราชศรัทธาบอกคนโทษที่ถูกลขอไค้ นั้น ๓๒ คน"

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๗)

ข. ใช้บอกชื่อวัน ชื่อเดือนทางจันทรคติ ในการบันทึกวันเดือนปีทางจันทรคตินั้นจะ
กำหนดชื่อวัน ชื่อเดือน โดยใช้ตัวเลขแทน กล่าวคือชื่อวัน ใช้เลข ๑ แทนวันอาทิตย์ เลข ๒

แทนวันจันทร์ เลข ๓ แทนวันอังคาร เลข ๔ แทนวันพุธ เลข ๕ แทนวันพฤหัสบดี เลข ๖
แทนวันศุกร์ และเลข ๗ แทนวันเสาร์

และการใช้ตัวเลขแทนชื่อเดือนนั้นจะเริ่มจากเลข ๑ แทนเดือนอ้าย เลข ๒ แทน
เดือนยี่ เลข ๓ แทนเดือน ๓ เลข ๔ แทนเดือน ๔ จนกระทั่งถึงเลข ๑๒ แทนเดือน ๑๒
การใช้ตัวเลขบอกชื่อวัน ชื่อเดือนทางจันทรคติของไทยนั้น ในการบันทึกจะใช้เครื่องหมาย
หมายศักราชช่วยกำหนดตำแหน่งของวัน เดือน ค่ำย (ดูรายละเอียดเรื่องเครื่องหมายศักราช
ในบทที่ ๔ หน้า ๑๐๐) เช่น

".....ครั้น ณ วัน ๖ $\frac{๔}{+}$ ๑ ค่ำ ปวอกจัตวาศก....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

นอกจากนี้ตัวเลขยังใช้บอกปีศักราชอีกด้วย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นใช้จุล -
ศักราช แต่ปัจจุบันการบอกศักราชใช้พุทธศักราช เช่น

" วัน ๔ $\frac{๗}{+}$ ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๖ ปีขาลสฬศก....."

(๑๒ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

ปัจจุบันการใช้ตัวเลขยังคงมีใช้เพื่อแทนค่าบอกจำนวนเพียงประการเดียวเท่านั้น
การใช้ตัวเลขเพื่อแทนชื่อวัน ชื่อเดือนได้ยกเลิกไป เพราะเปลี่ยนการนับวัน เดือน ปี จากทาง
จันทรคติ มาเป็นทางสุริยคติ.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย